

INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.9: 339.727.22: 327.82

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНСТРУМЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Юлія Іщук¹; Ірина Біла²

¹Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, Україна

²МКП-ІТА «VITA»

Резюме. Економічна взаємозалежність між країнами стає дедалі більшою у швидкому процесі інтеграції та глобалізації. Це допомагає економічній дипломатії стати важливою частиною міжнародних відносин. Це необхідний і ефективний інструмент забезпечення міжнародної конкурентоспроможності, оскільки він спрямований на розвиток економічних і торговельних відносин між країнами, залучення іноземних інвестицій і захист національних економічних інтересів. Уміння налагоджувати зв'язки та знаходити союзників стає ще важливішим під час війни, внутрішньої економічної кризи, різних політичних заворушень, соціальних проблем і втрати Україною іміджу надійного партнера на міжнародній арені. Йдеться також про мистецтво дипломатії та захист національних інтересів через партнерські відносини з іноземними суб'єктами. І навпаки, захист економічних інтересів також є напрямком економічної дипломатії. Це дослідження має на меті зрозуміти, як економічна дипломатія та її інструменти сприяють залученню прямих іноземних інвестицій в економіку країн, у тому числі України. В центрі уваги цього дослідження буде поняття «економічна дипломатія» та «прямі іноземні інвестиції», а також висвітлено класифікацію національних інтересів України та шляхи їх реалізації на фоні світових криз. Проаналізовано основні напрями вітчизняної економічної дипломатії: сприяння розвитку зовнішньоекономічної та інвестиційної співпраці України на взаємовигідних засадах, розширення міжнародної співпраці з метою залучення іноземних інвестицій у національну економіку. Зокрема, тягар дипломатичних представників країни у вирішенні економічних проблем та сприянні потребам комерційних структур країни різко зріс, а пов'язані питання також розвинулися на багатосторонньому рівні, сприяючи поглибленню міжнародного співробітництва між двома сторонами як економічного партнерства, так і конкуренції. Визначено, що в Україні досягнення економічних дипломатичних цілей здійснюється за допомогою таких органів державної влади: Президента України та його Уряду, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Департаменту економічного розвитку України.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, національні інтереси, економічна дипломатія, політика, інвестування.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.152

Отримано 01.05.2023

UDC 339.9: 339.727.22: 327.82

ATTRACTION OF FOREIGN INVESTMENTS USING THE ECONOMIC DIPLOMACY TOOLS

Yuliia Ishchuk¹; Iryna Bila²

¹Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine

²CUC-ITA «VITA»

Summary. Economic interdependence between countries is becoming increasingly higher in the rapid process of integration and globalization. This helps economic diplomacy to become an important part of

international relations. It is a necessary and effective tool for ensuring international competitiveness, as it is aimed at developing economic and trade relations between countries, attracting foreign investments and protecting national economic interests. The ability to establish connections and find allies becomes even more important in times of war, internal economic crisis, various political unrest, social problems and Ukraine's loss of the image of a reliable partner in the international arena. It is also about the art of diplomacy and the protection of national interests through partnerships with foreign entities. Conversely, protection of economic interests is also a direction of economic diplomacy. This study aims to understand how economic diplomacy and its tools contribute to the attraction of foreign direct investment in the economy of countries, including Ukraine. The focus of this study will be on the concept of «economic diplomacy» and «foreign direct investment», and the classification of Ukraine's national interests and the ways of their implementation against the background of global crises will also be highlighted. The main directions of domestic economic diplomacy will be analyzed: promoting the development of foreign economic and investment cooperation of Ukraine on a mutually beneficial basis, expanding international cooperation with the aim of attracting foreign investments to the national economy. In particular, the burden of the country's diplomatic representatives in solving economic problems and facilitating the needs of the country's commercial structures has increased sharply, and related issues have also developed at the multilateral level, contributing to the deepening of international cooperation between the two sides of both economic partnership and competition. It was determined that the achievement of economic diplomatic goals in Ukraine is carried out with the help of the following state authorities: the President of Ukraine and his Government, the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Department of Economic Development of Ukraine.

Key words: *foreign direct investment, national interests, economic diplomacy, politics, investment.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.152

Received 01.05.2023

Постановка проблеми. Економічна дипломатія набуває особливого значення з огляду на геополітичні і гео економічні процеси, що відбуваються сьогодні, та місце в них України. Основними функціями економічної дипломатії є захист економічних інтересів країни, сприяння розвитку економічних і торгівельних відносин, залучення іноземних інвестицій у пріоритетні галузі економіки, виконання міжнародних угод країни. Підсумовуючи, першочерговим завданням сучасної економічної дипломатії є забезпечення національних інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічної дипломатії та використання економічного дипломатичного інструментарію для залучення прямих іноземних інвестицій розглядали вітчизняні та закордонні вчені. Зокрема Шаров О., Фліссак К., Рогофф К., Манасерян Т., Феєр О., Мовчан В., Гокінг Б., Нижник В., Баранай П., Гелев І., Зосименко Т., Мунс С., Субхан М. та інші.

Метою роботи є виявлення механізмів впливу економічної дипломатії на реалізацію національних інтересів та залучення прямих іноземних інвестицій.

Постановка завдання. Розглянути поняття «економічна дипломатія» та «прямі іноземні інвестиції», висвітлити класифікацію національних інтересів України та шляхи їх реалізації на фоні світових криз, а також проаналізувати роль економічної дипломатії та її інструментів у залученні прямих іноземних інвестицій у національну економіку.

Виклад основного матеріалу. В епоху нової глобальної реальності чітко бачимо, що світ став більш взаємопов'язаним і взаємозалежним. До традиційних суб'єктів світової політики – держав, приєдналися нові недержавні учасники, такі, як міжнародні організації, транснаціональні корпорації, банки, інвестиційні групи тощо. Це істотно змінило структуру міжнародних відносин як зовнішнього середовища розвитку держави. Здатність держави взаємодіяти з усією кількістю учасників міжнародних відносин набуває вирішального значення, визначаючи успіх чи неуспіх країни в контексті її зовнішньополітичної діяльності. З цього випливає, що жодна сучасна держава світу не може існувати окремо, ізольовано від інших гравців на світовій арені. У цьому контексті держава формує та реалізує свою зовнішню політику, використовуючи набір різноманітних інструментів та механізмів. Однак вибір цих засобів залежить від певних факторів.

Існує багато визначень поняття дипломатії, які містять як вузьке, так і широке тлумачення цього явища. З прикладної точки зору, якщо узагальнити та згрупувати всі існуючі визначення, то дипломатія – це певний механізм реалізації зовнішньої політики держави, який складається з комплексу невійськових заходів, прийомів і методів, які використовуються в контексті конкретних умов і викликів. З іншого боку, дипломатія – це офіційна діяльність представників держав і профільних міністерств закордонних справ у вирішенні конкретних цілей і завдань порядку денного держави, регіону чи світу [1]. Таким чином, існує велика кількість класифікацій дипломатії. Наприклад, останнім часом поряд із традиційною дипломатією набула поширення публічна дипломатія. Новими типами дипломатії також є цифрова, каталітична та трансформаційна. Заведено розрізняти такі види дипломатії, як двостороння, багатостороння, регіональна, дипломатія на високому та вищому рівнях. Існує ще одна суттєва класифікація дипломатії, яка торкається її різновидів відповідно до використовуваних методів і вирішуваних завдань. Серед них важливе місце посідає економічна дипломатія. Економічна та торгова дипломатії передували цьому як феномену міжурядової співпраці на практиці міжнародних відносин. Еволюція цього явища протягом століть відбувалася в рамках розвитку світової економіки та дипломатії.

Виходячи з різностороннього трактування економічної дипломатії, варто розглядати цю категорію як комплекс зовнішньополітичних подій, пов'язаних із трансфронтальною економічною діяльністю (експорт, імпорт, інвестиції, кредитування, економічна допомога та інше), що проводиться державними та недержавними суб'єктами світової політики в сучасному світі. В сучасних реаліях економічний тип дипломатії є найяскравішим прикладом розумної сили, оскільки поєднує в собі як елементи жорсткого впливу, так і специфіку ненасильницьких методів реалізації зовнішньої політики. Через специфіку сучасного світу економічна дипломатія виступає системно важливою складовою зовнішньої політики сучасної держави. Очевидно, що в умовах сучасного поділу праці в контексті глобалізації міжнародні відносини зазнали економічного впливу, а економіка політизується.

Сьогодні світова система перебуває в процесі активного формування нового торговельно-економічного світового порядку шляхом формування великих блоків навколо конкуруючих між собою глобальних центрів. Можна вважати, що ця обставина свідчить про настання нової ери – ери геоекономіки, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності держави в умовах якісно нового рівня розвитку світової економіки та інтеграційних процесів. Під геоекономікою розуміють нову геополітику з позицій економічної сили держави, що забезпечує досягнення зовнішньополітичних цілей, світової чи регіональної могутності економічним шляхом [5].

Для активізації іноземних інвестицій економічна дипломатія має насамперед розв'язати проблему макроекономічної стабільності та зміцнити комплекс важелів регулювання інвестиційної діяльності, а саме:

- створити нормативно-правову та соціально-економічну базу для збільшення необхідного обсягу іноземних інвестицій;
- для контролю за їх виконанням має діяти дієвий механізм громадського контролю;
- контроль і регулювання галузевого розподілу іноземних інвестицій;
- сформулювати виважену та розумну політику щодо податкових стимулів;
- активізувати кредитну політику та розвивати гарантійний бізнес зовнішніх позик комерційних банків.

Прямі іноземні інвестиції є найбільш динамічною формою міжнародних економічних відносин і важливою метою економічної дипломатії. Поєднання ринкових

сил і стимулів з прямим і непрямим впливом держави призвело до значного збільшення їх абсолютного розміру.

Стрімке зростання прямих інвестицій пояснюється не лише економічними причинами. Економічна дипломатія також відіграє важливу роль, тому значення іноземних інвестицій у світовій економіці різко зросло. Держава відіграє провідну роль у створенні економічних стимулів, політичних, економічних, оборонних та екологічних гарантій безпеки на благо економічного зростання суб'єктів господарювання та всіх громадян. Державний нагляд за іноземними інвестиціями має ґрунтуватися на принципі взаємної відповідальності між іноземними інвесторами та державою:

- повага до основних прав і свобод іноземних інвесторів;
- юридична відповідальність іноземних інвесторів за порушення законів чи міжнародних договорів;
- заохочення іноземних інвесторів спрямовувати інвестиційні ресурси у програми, визначені державою як пріоритетні;
- удосконалювати законодавство про іноземне інвестування [7].

Практично в усі роки незалежності одним із головних завдань і пріоритетів державної політики України (принаймні декларованих) було залучення іноземних інвестицій та покращення інвестиційного клімату. Питання прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну є складним, але його потрібно вирішити, щоб наша країна могла повністю реалізувати свій торговельний потенціал. У минулому Україна мала низькі результати щодо залучення ПІІ, тому буде важливо зміцнити інституційні та правоохоронні системи для обмеження корупції та інших проблем, які перешкоджають надходженню ПІІ в Україну [8].

Дані, що на рисунку 1, показують, що з 2013 року Україна стала менш привабливою для іноземних інвесторів. Така тенденція тривала до 2019 року, але через кризу, спричинену пандемією коронавірусу, у 2020 році ПІІ стали від'ємними. І хоч в 2021 році Україна оговталася від кризи та залучила істотні обсяги інвестицій в економіку, повномасштабна війна ще раз похитнула становище країни. Є очікування, що у 2023 році Україна переконає світ ще більше інвестувати, адже зараз це ще й дасть країні більше можливостей для легшого відновлення після перемоги.

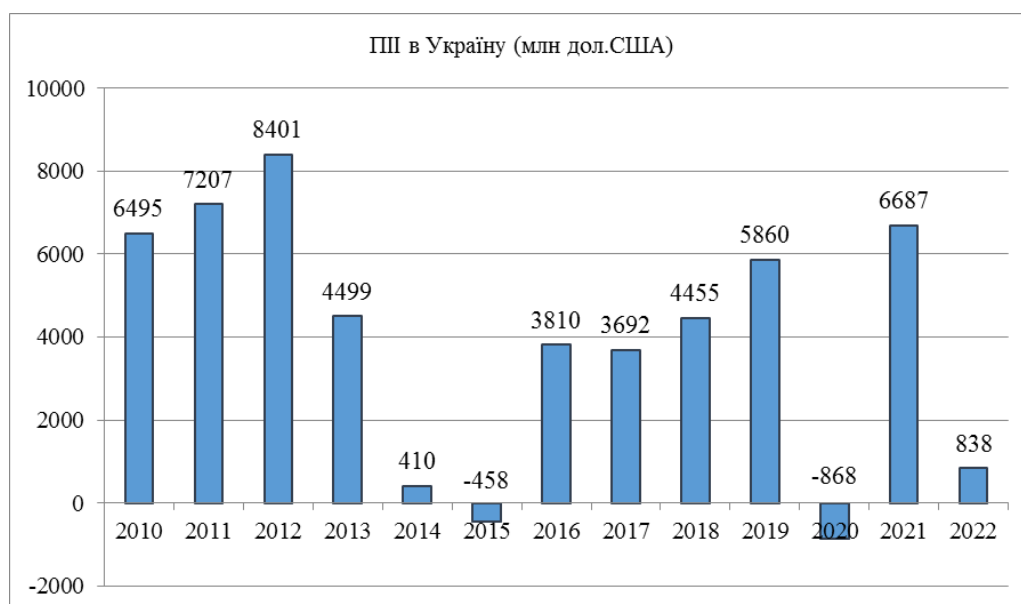

Рисунок 1. Відомості щодо прямих інвестицій в Україну за період 2010–2022 роки

Джерело: складено на основі [6].

В рамках Конференції керівників закордонних дипломатичних установ України наприкінці 2021 року, відбулася пленарна сесія на тему «Економічна дипломатія: просування українського експорту та залучення іноземних інвестицій». Зустріч була присвячена розвитку економічного дипломатичного інструментарію для виконання завдань Президента України щодо економізації зовнішньої політики та сприяння українському бізнесу. Учасники приділили значну увагу таким питанням, як імідж України в свідомості інвесторів і посилення захисту прав та інтересів інвесторів, а також відзначили важливість нещодавно оприлюдненого законопроекту про «великі інвестиційні проекти з державною підтримкою», ухваленого Верховною Радою України. Президент України, який також був присутній на зустрічі, наголосив, що зараз МЗС має розробити ключову стандартну модель оцінювання ефективності роботи в економічному напрямку [2]. «Для України важливо бути інтегрованою у світову економіку. Бачу, що напрямок економічної дипломатії отримав у МЗС певне оновлення, але поки що ми не бачимо кінцевого результату. Завдання кожного посла у цій сфері такі: залучення прямих іноземних інвестицій в Україну, а також просування далі українського експорту, відстоювання інтересів українського бізнесу за кордоном», – сказав Володимир Зеленський. – «Але сьогодні кожен дипломатичний представник Української держави має шукати всі можливості для відновлення та збільшення товарообігу. Пропонуйте, будь ласка, ваші нові ідеї, вносьте пропозиції щодо відкриття нових переговорів про зони вільної торгівлі не лише товарами, а й послугами, вивчайте ринки своїх країн перебування, знайомтеся з основними імпортерами та ритейлерами. У нинішніх умовах посол має стати найкращим українським економістом у своїй країні перебування», – зазначив Зеленський. Він додав, що економічне співробітництво не повинно обмежуватися Європою, США та Канадою, оскільки ринок Близького Сходу, особливо країн Перської затоки, Африки, Азії та Південної Америки також має великий потенціал для економічного співробітництва [3].

Дипломатичні служби для спільної координації зусиль щодо залучення інвестицій співпрацюють з Офісом просування інвестицій, Національною інвестиційною радою при Президентові, Фондом держмайна, Мінекономіки та іншими органами.

Хоча в економічній дипломатії немає нічого нового, на сучасному етапі глобалізації їй надають нового значення. В принципі, навіть за визначенням можна побачити тісний зв'язок між глобалізацією та економічною дипломатією. Адже у сучасній глобальній економіці вже не є нормальним намагатися використовувати чітко відокремлені підходи, які б розділяли аспекти політики (торгівля, політичні питання, військові справи), урядові установи та бізнес. Новизна сучасної економічної дипломатії також може бути пояснена загальним відходом від старої системи, згідно з якою суб'єктами зовнішніх відносин вважалися уряди і держави. Зараз, на додаток до національних держав, виступають також субнаціональні (наприклад, федеральні землі Німеччини), наднаціональні (наприклад, ЄС, НАФТА) та недержавні гравці (наприклад, громадські організації та приватні підприємства), які беруть участь у розбудові міжнародних відносин. Ті обставини, що економічні процеси набувають глобального характеру, багато в чому стирають грань між внутрішньою і зовнішньою політикою, часто підпорядковуючи першу другій. Нова ситуація серйозно обмежує можливості урядів більшості країн втручатися та регулювати ці процеси. Механізм управління реальною економікою все більше перебуває в руках наднаціональних спільнот, міжнародних і національних неполітичних організацій, а також урядів кількох економічно потужних країн, головним чином Сполучених Штатів, а також Японії та Китаю [4].

Наразі, відомість України в світі, яка спричинена війною, спонукає до посилення економічної дипломатії. Після закінчення війни важливо сформувати привабливий бренд

України за кордоном. Побудова репутації – це не просто, не швидко, але, напевно, єдиний спосіб переконати зарубіжних інвесторів. Посольствам потрібно буде працювати в економічному напрямку, зокрема по залученню іноземних інвестицій та проведенню практичних заходів дипломатами з метою їх залучення. Але звісно, що залучення інвестицій, це – результат командної роботи багатьох держорганів та держагенцій, а також відповідного інвестиційного клімату в державі. За для досягнення зазначених цілей Європейською Бізнес-Асоціацією було запущено проєкт Global Business for Ukraine, який має на меті розвиток економічної дипломатії, просування України та бізнес-можливостей, а також допомагати глобальним компаніям знаходити бізнес-партнерів в Україні, бути правою рукою для глобальних компаній — потенційних інвесторів. Проте привабливість бренду має ґрунтуватися на реальних основах. Отже, особливу увагу слід звернути на створення нової, прозорої та ефективної структури управління, а також проявити політичну волю до реальних дій та змін.

Висновки. Заохочення торгівлі та інвестицій є одним з основних завдань економічної дипломатії. Україні варто визначити пріоритети та зайняти позиції щодо посилення торговельно-економічних та інвестиційних відносин із сусідніми країнами. Слід проводити активну та системну роботу не лише з національними органами влади, а й з ЄС у цілому щодо оновлення угод про асоціацію як чинника збільшення торгівлі із західними сусідами. Концепція участі в проєктах ОЧЕС, у тому числі через розширення кредитів ЧБТР чи використання інвестиційних можливостей стратегії «Тріо 2030» у рамках Східного партнерства. Водночас МЗС та Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства важливо відновити засідання міжурядових торговельно-економічних комітетів із сусідніми країнами, враховуючи очікування українського бізнесу та потенційні напрямки зростання торгівлі та інвестицій. Отже, сьогодні в нових глобальних реаліях економічна дипломатія є важливим інструментом зовнішньої політики та її міжнародної діяльності. Надалі її розвивати з метою збільшення прямих іноземних інвестицій, які потребує наша країна.

Conclusions. Promotion of trade and investment is one of the main tasks of economic diplomacy. Ukraine should determine priorities and take positions on strengthening trade, economic and investment relations with neighboring countries. Active and systematic work should be carried out not only with national authorities, but also with the EU as a whole regarding the renewal of association agreements as a factor in increasing trade with the western neighbors. The concept of participation in BSEC projects, including through the expansion of ChBTR loans or the use of investment opportunities of the «Trio 2030» strategy within the framework of the Eastern Partnership. At that time, it is important for the Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture to resume meetings of intergovernmental trade and economic committees with neighboring countries, taking into account the expectations of Ukrainian business and potential areas of trade and investment growth. So, today, in the new global realities, economic diplomacy is an important tool of foreign policy and its international activities, and it should be further developed in order to increase direct foreign investments, which our country needs.

Список використаних джерел

1. Yerizon A., & Subhan M., 2018. Mathematics Learning Instructional Development based on Discovery Learning for Students with Intrapersonal and Interpersonal Intelligence (Preliminary Research Stage). *International Electronic Journal of Mathematics Education*. Vol. 13. No. 3: 97–101. UK. DOI: <https://doi.org/10.12973/iejme/2701>
2. UkraineInvest посилює співпрацю із МЗС у напрямку економічної дипломатії. *Ukraine Invest*. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/news/ukraineinvest-посилює-співпрацю-із-мзс-у-напрямку/> (дата звернення: 28.04.2023).

3. Зеленський: завдання кожного українського посла – залучення інвестицій в Україну. LB.UA. URL: https://lb.ua/news/2020/12/17/473299_zelenskiy_zavdannya_kozhnogo.html (дата звернення: 28.04.2023).
4. Шаров О. Економічна дипломатія: Іноземний досвід у галузі економізації зовнішньої політики. Українська асоціація зовнішньої політики. URL: <http://ufpa.org.ua/blog/3844> (дата звернення: 28.04.2023).
5. Зосименко Т. Як працює і де буксує українська економічна дипломатія у відносинах з сусідами? Українська призма. URL: <http://prismua.org/economicdiplomacy/> (дата звернення: 28.04.2023).
6. Прямі іноземні інвестиції. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2020/> (дата звернення: 29.04.2023).
7. Нижник В. Економічна дипломатія та економічна безпека України: навч. посіб. Хмельницький: ХНУ, 2007. 299 с.
8. Рогофф К., Мовчан В. Відбудова України: торгівля та прямі іноземні інвестиції. Вокс Україна. URL: <https://voxukraine.org/vidbudova-ukrayiny-torgivlya-ta-pryami-inozemni-investytsiyi> (дата звернення: 29.04.2023).

References

1. Yerizon A., & Subhan M., 2018. Mathematics Learning Instructional Development based on Discovery Learning for Students with Intrapersonal and Interpersonal Intelligence (Preliminary Research Stage). International Electronic Journal of Mathematics Education. Vol. 13. No. 3: 97–101. UK. DOI: <https://doi.org/10.12973/iejme/2701>
2. UkraineInvest посилює співпрацю із МЗС у напрямку економічної дипломатії. Ukraine Invest. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/news/ukraineinvest-posilyue-spiivpracyu-iz-mzs-u-naprjamku/> (дата звернення: 28.04.2023).
3. Zelenskiy: zavdannja kozhnogho ukrajinsjkogho posla – zaluchennja investycij v Ukrajinu. LB.UA. URL: https://lb.ua/news/2020/12/17/473299_zelenskiy_zavdannya_kozhnogo.html (accessed: 28 April 2023).
4. Sharov O. Ekonomichna dyplomatija: Inozemnyj dosvid u ghaluzi ekonomizaciji zovnishnjoji polityky. Ukrajinsjka asociacija zovnishnjoji polityky. URL: <http://ufpa.org.ua/blog/3844> (accessed: 28 April 2023).
5. Zosymenko T. Jak pracuje i de buksuje ukrajinsjka ekonomichna dyplomatija u vidnosynakh z susidamy?. Ukrajinsjka pryzma. URL: <http://prismua.org/economicdiplomacy/> (accessed: 28.04.2023).
6. Prjami inozemni investyciji. Minfin. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2020/> (accessed: 29 April 2023).
7. Nyzhnyk V. Ekonomichna dyplomatija ta ekonomichna bezpeka Ukrajinu: navch. posib. Khmeljnycjkyj: KhNU, 2007. 299 p.
8. Roghoff K., Movchan V. Vidbudova Ukrajinu: torehivlja ta prjami inozemni investyciji. Voks Ukrajinu. URL: <https://voxukraine.org/vidbudova-ukrayiny-torgivlya-ta-pryami-inozemni-investytsiyi> (accessed: 29 April 2023).